

UZASADNIENIE

Wyroku z dnia 5 maja 2022 roku

J. W. pozwem z 20 grudnia 2019 roku wniósł o zasądzenie zadośćuczynienia i wypłatę odszkodowania w wysokości 5000 zł tytułem szkód zdrowotnych wyrządzonych działaniami Rzeczypospolitej Polskiej w postaci zanieczyszczeń spowodowanych nieodpowiednim zarządzaniem środkami przeciwdziałania smogowi i niewystarczającym dbaniem o środowisko naturalne, powodującym zmiany klimatyczne i choroby, co stanowi przestępstwo przeciwko środowisku naturalnemu. Wniósł o zwolnienie z kosztów sądowych oraz ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

Uzasadniając swoje stanowisko podał, że zanieczyszczenie klimatu smogiem nie wpływa pozytywnie na funkcjonowanie natury i zdrowie ludzi, a odnosząc się do swojej sytuacji powód wskazał, że nie był i nie jest obojętny w sprawach ochrony środowiska. Aktualnie mieszka w województwie (...) i narzeka na aktualny stan środowiska. Przy złej pogodzie rafinerie wydzielają opary ropy, a wraz ze smogiem pochodzącym z pieców kopciuchów powodują, że nawet wewnątrz budynku odczuwalny wyraźny zapach kłujący w nozdrza i powodujący zawroty głowy z nudnościami.

(pozew k. 3)

Skarb Państwa – Minister Klimatu i (...) w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa w całości jako bezzasadnego oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Uzasadniając swoje stanowisko w sprawie wskazał, że powód nie wykazał podstaw powództwa, w tym związku stanu powietrza lub zachowań strony pozwanej ze stanem zdrowia powoda. Pozwany zarzucił, że z załączonej do pozwu dokumentacji nie wynika, że stan zdrowia powoda ma jakikolwiek związek ze stanem powietrza w Polsce czy też z zarzucanym nieodpowiednim zarządzaniem środkami przeciwdziałania smogowi i niewystarczającym dbaniem o środowisko naturalne, powodującym zmiany klimatyczne i choroby. Ponadto, powód nie sprecyzował w żaden sposób na czym zarzucane naruszenia miałyby polegać ani w jaki konkretny sposób miałyby się przekładać na jego sytuację, w tym zdrowie. Pozwany zarzucił, że pozwany nie wykazał związku przyczynowego między stanem powietrza a działaniami władzy publicznej. Ponadto pozwany wskazał, że powód nie sprecyzował twierdzeń co do miejsca oraz czasu rzekomych naruszeń, a także stanu powietrza oraz innych istotnych okoliczności.

(odpowieź na pozew k. 114-119)

Pismem z dnia 28 października 2021 roku Syndyk masy upadłości poinformował, że postanowieniem z 26 czerwca 2020 roku Sąd Rejonowy w Gliwicach, Wydział XII Gospodarczy, wydanym w sprawie o sygnaturze akt XII GU 194/19 ogłosił upadłość pozwanego J. W. jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej.

(pismo k. 208-209)

Postanowieniem z dnia 9 grudnia 2021 roku Sąd zawiesił postępowanie na podstawie art. 174 §1 pkt 4 k.p.c. oraz podjął postępowanie z udziałem Syndyka masy upadłości J. W..

(postanowienie k. 213)

W replice na odpowiedź na pozew, powód podtrzymał stanowisko w sprawie oraz podniósł, że powszechnie wiadomo, że zły stan środowiska oddziałuje na ludzkie zdrowie i życie. Podał, że powstanie licznych chorób nie jest efektem zwiększonej wartości składnika w ciągu jednego dnia, a pozostaje skutkiem ich dłuższego występowania.

(pismo k. 226-235)

Do zamknięcia rozprawy stanowisko stron nie uległo zmianie.

Sąd ustalił i zważył co następuje:

Powód od 16 kwietnia 2017 roku przebywał w Zakładzie Karnym w T.. Koniec kary ustalony na 14 kwietnia 2021 roku.

W stosunku do powoda decyzją z dnia 7 listopada 2018 roku orzeczona została niepełnosprawność w stopniu umiarkowanym. W decyzji wskazano, że niepełnosprawność istnieje od 24 czerwca 1996 roku.

Powód choruje od 1996 roku na zapalenie wątroby typu B (HBV) oraz od 2006 roku jest zakażony wirusem nabytego niedoboru odporności (HIV) i znajduje się obecnie w stadium choroby (...) i jest pod stałym nadzorem medycznym.

Sąd Rejonowy w Gliwicach Wydział XII Gospodarczy postanowieniem z dnia 26 czerwca 2020 roku ogłosił upadłość powoda będącego osobą fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej .

Powyższe okoliczności były bezsporne między stronami i sąd mógł je uznać za ustalone na zasadzie art.229 i 230 k.p.c. Zgodnie z art.229 k.p.c. nie wymagają dowodu fakty przyznane w toku postępowania przez stronę przeciwną, jeżeli przyznanie nie budzi wątpliwości co do swej zgodności ze stanem rzeczywistym, a w myśl art. 230 k.p.c., gdy strona nie wypowie się co do twierdzeń strony przeciwnej o faktach, sąd, mając na uwadze wyniki całej rozprawy, może fakty te uznać za przyznane.

Nadto przedstawione zostały dowody w postaci dokumentów : decyzji o stopniu niepełnosprawności, k 4, zaświadczenia Dyrektora ZK w T., k 34, dokumentacji medycznej k 60-88, 131-197.

Sąd zważył co następuje:

W ocenie Sądu powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 448 k.c.: „W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia”.

Stosownie do art. 417 k.c. za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa. Natomiast, jeżeli wykonywanie zadań z zakresu władzy publicznej zlecono, na podstawie porozumienia, jednostce samorządu terytorialnego albo innej osobie prawnej, solidarną odpowiedzialność za wyrządzoną szkodę ponosi ich wykonawca oraz zlecająca je jednostka samorządu terytorialnego albo Skarb Państwa.

W sprawie niniejszej powód zarzucił, że jego problemy zdrowotne wynikają ze złego stanu środowiska za które odpowiada Rzeczypospolita Polska. Wskazać należy, że odpowiedzialność deliktowa Skarbu Państwa, oparta na art. 417 k.c. powstaje wówczas, gdy spełnione są łącznie jej trzy ustawowe przesłanki, tj.

- bezprawność działania lub zaniechania sprawcy,

- szkoda oraz

- normalny związek przyczynowy między bezprawnym zachowaniem sprawcy a szkodą.

Zaznaczyć przy tym należy, że przez szkodę w rozumieniu art. 417 k.c. należy rozumieć także szkodę niemajątkową, a więc również krzywdę, o której mowa w art. 448 k.c., co w konsekwencji prowadzi do wniosku, że jeżeli źródłem

odpowiedzialności jest szkoda pozostająca w normalnym związku przyczynowym z wykonywaniem władzy publicznej, to jest ona oparta na przesłance bezprawności.

Wszystkie wskazane powyżej przesłanki muszą być spełnione kumulatywnie. Innymi słowy, brak wykazania którejkolwiek z nich stanowi wystarczającą podstawę do oddalenia powództwa.

Podstawową kwestią wymagającą rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie jest ustalenie, czy na gruncie prawa cywilnego prawo do korzystania z czystego środowiska, w tym prawo do oddychania wolnym od zanieczyszczeń powietrzem jest dobrem osobistym w rozumieniu art. 23 k.c. i podlega ochronie prawnej na gruncie art. 24 i art. 448 k.c. Dopiero takie ustalenie otwiera drogę do analizy dalszych przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa, w szczególności przesłanki bezprawności i związku przyczynowego. Brak naruszenia takiego interesu, który mógłby być kwalifikowany jako dobro osobiste, wyłącza bowiem całkowicie możliwość dochodzenia roszczeń na gruncie art. 448 k.c., co winno skutkować oddaleniem powództwa w całości.

Ustawodawca w art. 23 k.c. wskazuje jedynie przykładowy katalog dóbr osobistych, bez jednoznacznej definicji. Pojawiające się w doktrynie i orzecznictwie definicje dobra osobistego trafnie podsumował Sąd Najwyższy wskazując, że „dobra osobiste, ujmowane są w kategoriach obiektywnych, jako wartości o charakterze niemajątkowym, ściśle związane z człowiekiem, decydujące o jego byciu, pozycji w społeczeństwie, będące wyrazem odrębności fizycznej i psychicznej oraz możliwości twórczych, powszechnie uznane w społeczeństwie i akceptowane przez system prawny. Nierozzerwalne związanie tych wartości, jako zespołu cech właściwych człowiekowi, stanowiących o jego walorach, z jednostką ludzką wskazuje na ich bezwzględny charakter, towarzyszący mu przez całe życie, niezależnie od sytuacji w jakiej znajduje się w danej chwili” (wyrok SN z 6 maja 2010 r., II CSK 640/09, LEX nr 598758). Dla uznania określonego interesu za dobro osobiste nie jest tym samym wystarczające stwierdzenie, że interes ten ma charakter niemajątkowy. Konieczne jest dodatkowo ustalenie, że ma on charakter osobisty, a zatem stanowi zindywidualizowany w stosunku do określonego człowieka przedmiot ochrony, ściśle z nim związany i będący przejawem godności osoby ludzkiej.

Co szczególnie istotne, w dniu 28 maja 2021 roku Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej zagadnienia prawnego w sprawie o sygn. III CZP 27/20 podjął uchwałę, dotyczącą prawa do życia w czystym środowisku, rozpatrywanego w kontekście ochrony na podstawie art. 23 k.c. w zw. z art. 24 k.c. i art. 448 k.c.

Po rozpoznaniu zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Gliwicach postanowieniem z dnia 24 stycznia 2020 r.: Czy prawo do życia w czystym środowisku umożliwiającym oddychanie powietrzem atmosferycznym spełniającym standardy jakości powietrza określone w przepisach powszechnie obowiązującego prawa, w miejscach, w których osoba przebywa przez dłuższy czas, w szczególności w miejscu zamieszkania, stanowi dobro osobiste podlegające ochronie na podstawie art. 23 k.c. w zw. z art. 24 k.c. i art. 448 k.c.?, Sąd Najwyższy na posiedzeniu w dniu 28 maja 2021 r. podjął uchwałę, zgodnie z którą, po pierwsze, prawo do życia w czystym środowisku nie jest dobrem osobistym. Po drugie, ochronie jako dobra osobiste (art. 23 k.c. w związku z art. 24 k.c. i art. 448 k.c.) podlegają zdrowie, wolność, prywatność, do naruszenia (zagrożenia) których może prowadzić naruszenie standardów jakości powietrza określonych w przepisach prawa. Dobrami osobistymi - jak wyjaśnił Sąd Najwyższy m.in. w uchwale z 19 listopada 2010 r. III CZP 79/10 (OSNC 2011, nr 4, poz. 41) - są wartości immanentnie związane z istotą człowieczeństwa oraz naturą człowieka, niezależne od jego woli, stałe, dające się skonkretyzować i zobjektywizować. Obejmują one fizyczną i psychiczną integralność człowieka albo przejawy jego twórczej działalności, skupiają niepowtarzalną, pozwalającą na samorealizację indywidualność człowieka, jego godność oraz pozycję wśród innych ludzi.

W art. 23 k.c. jako dobra osobiste ustawodawca objął ochroną m.in. zdrowie, wolność, prywatność. Z uznaniem wartości za dobro osobiste wiąże się prawo żądania od innych poszanowania jej, a realizacji tego prawa służą roszczenia zakazowe i nakazowe przewidziane w art. 24 k.c., możliwe do zgłoszenia zarówno w razie zagrożenia dobra osobistego, jak i jego naruszenia oraz - w razie naruszenia dobra osobistego - roszczenie o skompensowanie tego naruszenia zadośćuczynieniem albo przez zapłatę odpowiedniej kwoty na cel publiczny (art. 448 k.c.).

Środowisko naturalne nie jest dobrem osobistym lecz dobrem wspólnym, o które troska jest obowiązkiem każdego członka społeczeństwa, tak samo jak i państwa, jako zorganizowanej wspólnoty i jego organów. Każdy z tych podmiotów realizuje obowiązek troski o środowisko i zabezpieczenia jego stanu w innych formach. Środowisko naturalne zachowa charakter dobra wspólnego, a nie osobistego w rozumieniu art. 23 k.c. także wtedy, gdy życie w środowisku, w którym powietrze, gleba i woda odpowiadają ustalonym przez naukę standardom, sprzyjającym zachowaniu zdrowia i realizowaniu przez człowieka jego wolności w jej różnych formach, zostanie wprost uznane za prawo człowieka. Prawa człowieka i obywatela, do których przestrzegania i zapewnienia realizacji zobowiązały się państwa - strony Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności nie są tożsame z dobrami osobistymi unormowanymi w art. 23 k.c., chociaż wiele spośród tych praw zabezpiecza właściwy poziom ochrony dóbr osobistych.

Standardy jakości powietrza, wody i gleby zostały w nauce oznaczone w celu określenia warunków, w których zdrowie i wolność człowieka są wolne od zagrożeń. Naruszenie tych standardów może prowadzić zatem do ingerencji w dobra osobiste, jakimi są przede wszystkim zdrowie, wolność, prywatność i powstania związanych z tym roszczeń cywilnoprawnych na rzecz jednostki. Nie można przy tym wykluczyć, że niezachowanie wskazanych standardów może stanowić ingerencję również w inne dobra osobiste, chronione indywidualnymi prawami podmiotowymi. W ustnym uzasadnieniu Sąd Najwyższy podkreślił, że zanieczyszczenie powietrza może naruszać, m.in. takie dobra osobiste jak: zdrowie, wolność lub prywatność. Sąd podziela tę konstatację. Oznacza to, że skoro chronionym dobrem osobistym jest przykładowo zdrowie, to chcąc domagać się odszkodowania czy zadośćuczynienia w związku ze złą jakością powietrza, należy udowodnić związek przyczynowy pomiędzy szkodą w postaci uszczerbku na zdrowiu (spowodowanego złą jakością powietrza), a bezprawnym działaniem Skarbu Państwa czy prywatnych podmiotów polegającym na zanieczyszczeniu powietrza ponad przyjęte normy.

Rekapitulując powyższe, powód ma prawo co do zasady domagać się zadośćuczynienia z tytułu naruszenia dobra osobistego w postaci zdrowia i jego pogorszenia w wyniku złej jakości powietrza.

Wskazać w tym miejscu należy, że zgodnie z treścią art. 6 k.c., strona wywodząca z danego faktu skutki prawne powinna fakt ten udowodnić. Przyjęty przez ustawodawcę system kontradiktoryjnego procesu cywilnego oznacza, że strona prowadzi proces na własne ryzyko, w tym będące elementem procesu postępowanie dowodowe, gdyż przepis art. 232 k.p.c. stwarza Sądowi jedynie możliwość, a nie obowiązek, dopuszczenia uzupełniająco dowodu nie wskazanego przez strony. W obecnym stanie prawnym strona postępowania nie może braku swojej aktywności, inicjatywy w toku procesu, w tym w szczególności w zakresie postępowania dowodowego, usprawiedliwiać skierowanym wobec Sądu zarzutem braku działania z urzędu w kierunku wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy (tak Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 20 września 2006 roku, I ACA 394/06, LEX nr 298577).

Zważyć należy, iż na podstawie art. 232 k.p.c. strony są zobowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne, jeśli więc strona nie przedstawia dowodów to uznać należy, iż dany fakt nie został udowodniony. Wprawdzie przepis ten zawiera też postanowienie, iż sąd może dopuścić dowód niewskazany przez stronę, jednakże jest to tylko możliwość a nie obowiązek” (wyrok Sądu Najwyższego z 11 lipca 2001 roku, V CKN 406/00, LEX nr 52321), gdyż „rzeczą sądu nie jest zarządzanie dochodzeń w celu uzupełnienia lub wyjaśnienia twierdzeń stron i wykrycia środków dowodowych pozwalających na ich udowodnienie ani też sąd nie jest zobowiązany do przeprowadzenia z urzędu dowodów zmierzających do wyjaśnienia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 232 k.p.c.). Obowiązek przedstawienia dowodów spoczywa na stronach w myśl art. 3 k.p.c., a ciężar udowodnienia faktów mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie - art. 227 k.p.c. - spoczywa na stronie, która z faktów tych wywodzi skutki prawne (art. 6 k.c.) (tak Sąd Najwyższy w wyroku z 17 grudnia 1996 roku, I CKU 45/96, OSNC 1997/6-7/76).

Dowodzenie własnych twierdzeń nie jest obowiązkiem strony, a tylko spoczywającym na niej ciężarem procesowym. Sąd nie egzekwuje od strony aktywności w sferze dowodowej, co oznacza, iż sąd nie może nakazać czy zobowiązać do przeprowadzenia dowodu. Stronę mogą obciążyć ujemne następstwa jej pasywnej postawy, fakty nieudowodnione zostaną pominięte i nie wywołają skutków prawnych z nimi związanych. Ciężar dowodu wskazany w art. 6 k.c. dotyczy

także wykazania związków występujących pomiędzy faktami, a w szczególności związku przyczynowo – skutkowego, czyli że jeden fakt stanowi skutek drugiego faktu.

Przepis art. 6 k.c. wskazuje podmiot zobowiązany do udowodnienia faktu, natomiast ocena, czy wywiązał się on w istocie z tego obowiązku należy do sądu (wyrok Sądu Najwyższego z 8 listopada 2005 r., I CK 178/05, LEX nr 220844).

W niniejszej sprawie, zgodnie z regułą ciężaru dowodu, to powód powinien wykazać fakt naruszenia dobra osobistego i rozmiar doznanej krzywdy.

Powód faktów tych jednak nie wykazał. Roszczenie powoda dotyczy zindywidualizowanej szkody, jaką powód rzekomo poniósł na skutek zanieczyszczenia powietrza. Zarówno fakt poniesienia tej szkody jak i jej rozmiar nie został w żaden sposób wskazany w twierdzeniach powoda ani tym bardziej udowodniony. Powód ograniczył się jedynie do lakonicznych twierdzeń, że zanieczyszczenie klimatu smogiem nie wpływa pozytywnie na funkcjonowanie natury i zdrowie ludzi i potęguje już nabyte przez powoda schorzenia.

Dla dochodzenia roszczeń dotyczących ochrony środowiska konieczne jest wykazanie przez powoda naruszenia jego zindywidualizowanego dobra osobistego, a także związku przyczynowego między działaniem dotyczącym środowiska naturalnego a owym naruszeniem dobra osobistego w postaci zdrowia. Konsekwentnie, konieczne jest wykazanie w bezpośredni i wyczerpujący sposób związku przyczynowego pomiędzy występowaniem smogu a jego wpływem na stan zdrowia konkretnej osoby.

Powód przedstawił szereg dokumentów wykazujących jego zły stan zdrowia, w żaden sposób jednak nie wykazał związku pomiędzy jego stanem zdrowia a zanieczyszczeniem środowiska, nie wykazał również bezprawności działania Skarbu Państwa. Sam przyznał, że choruje przewlekłe na (...) i WZW a nie są to choroby wywoływane zanieczyszczeniem środowiska. Powód nie wykazał przy tym, w jaki sposób miało by to zanieczyszczenie pogarszać jego stan zdrowia.

Skoro powód nie wskazał konkretnego zdarzenia szkodzącego, a zatem jakichkolwiek konkretnych działań (lub zaniechań) Skarbu Państwa, to nie mógł również wykazać adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy owymi działaniami pozwanego a domniemaną krzywdą powoda.

Dodatkowo należy wyjaśnić, że powołanie przez powoda ogólnikowych twierdzeń dotyczących okresowych zanieczyszczeń powietrza w miejscu jego pobytu, nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia o żądaniu powoda. Powód w żaden sposób nie zdefiniował na czym jego zdaniem miałyby polegać działania pozwanego Skarbu Państwa, które stanowiłyby źródło jego szkody. Powód nie wykazał konkretnych okoliczności, aby w jego miejscu pobytu w konkretnych przedziałach czasu miało miejsce przekroczenie konkretnych norm jakości powietrza. Jest to fakt, którego ustalenie jest warunkiem wstępnym w ogóle ewentualnej oceny odpowiedzialności pozwanego.

Mając na uwadze powyższe, sąd orzekł jak w punkcie I sentencji wyroku.

O kosztach postępowania orzeczono w myśl z art. 102 k.p.c. zgodnie z którym sąd może w wypadkach szczególnie uzasadnionych zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Przepis nie konkretyzuje wypadków szczególnie uzasadnionych. Ma on miejsce wówczas, gdy z uwagi na okoliczności faktyczne konkretnej sprawy zastosowanie ogólnych zasad odpowiedzialności za wynik procesu byłoby sprzeczne z zasadą słuszności. Podstawą do takiej oceny może być specyfika rozpoznawanej sprawy, zachowanie się strony w procesie, jak i jej sytuacja pozaprocesowa (stan majątkowy, szczególna sytuacja zdrowotna, czy też życiowa), przy czym zła sytuacja finansowa, stanowiąca podstawę do zwolnienia strony od obowiązku uiszczenia kosztów sądowych, nie wyczerpuje sama w sobie przesłanek zastosowania art. 102 k.p.c., a przepis ten, z uwagi na swój szczególny charakter, nie może być wykładany rozszerzająco i wyklucza uogólnienie.

Sposób skorzystania z przepisu art. 102 k.p.c. jest suwerennym uprawnieniem jurysdykcyjnym sądu orzekającego i do jego oceny należy przesądzenie, czy wystąpił szczególnie uzasadniony wypadek, który uzasadnia odstępianie, a

jeśli tak, to w jakim zakresie, od generalnej zasady obciążenia kosztami procesu strony przegrywającej spór (wyrok SN z 19 maja 2006 r., sygn. akt III CK 221/05, L.). W niniejszej sprawie Sąd odstąpił od obciążenia powoda kosztami postępowania. Sąd uwzględnił sytuację majątkową powoda – w chwili składania pozwu przebywał w jednostce penitencjarnej. Ponadto, postanowieniem z 26 czerwca 2020 roku Sąd Rejonowy w Gliwicach, Wydział XII Gospodarczy, wydanym w sprawie o sygnaturze akt XII GU 194/19 ogłosił upadłość pozwanego J. W. jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, zaś w sprawie niniejszej postanowieniem z 24 lutego 2020 roku powód został zwolniony od kosztu opłaty sądowej od pozwu, co jednoznacznie świadczy o złej sytuacji materialnej powoda.

ZARZĄDZENIE

Odpis wyroku wraz z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi pozwanego oraz pełnomocnikowi syndyka .